

Geloof en wetenschap

Dr. Ewald Mackay

Inleiding

Op Hogeschool De Driestar in Gouda geef ik les aan de pabo en aan de lerarenopleiding. Aan de lerarenopleiding betreft dat het vak geschiedenis. We denken daar met elkaar na over de vraag of je in de 21e eeuw mag spreken over God in de wetenschap in het algemeen en in de geschiedwetenschap in het bijzonder. Eén van mijn studenten is Leonard van 't Woud – hij geeft mij zelfs regelmatig een lift in zijn oranje bolide! - en hij vroeg mij, naar aanleiding van onze lessen, of ik niet een stukje wilde schrijven over 'geloof en wetenschap' voor jullie blad, waarvan hij redacteur is. Dat wil ik graag doen: bij dezen zal ik iets over deze thematiek zeggen, in de hoop dat je er wat aan hebt, wellicht als je zelf studeert en met deze vraag zit, of gewoon omdat de problematiek je boeit!

Geloof

In het dagelijks spraakgebruik hoor je vaak iemand op een vraag als 'denk je dat het mooi weer zal worden tijdens je vakantie?' antwoorden met 'ik geloof het wel'. Het woord 'geloven' heeft in deze zin een vrij zwakke betekenis. Je kan het geen 'weten' noemen, het is meer een vage mening.

Voor velen heeft het woord 'geloven' in de meer religieuze betekenis – bijvoorbeeld in de uitspraak: 'ik geloof in God' – net zo'n zwakke betekenis: het is een privé mening over iets "vaags".

Ik geloof dat het veel subtieler ligt. Een eerste benadering van het probleem van geloof en wetenschap begint voor mij bij een betere duiding van het woord 'geloven'. Volgens mij valt het op, wanneer je heel veel zinnen over religieus geloof zou vergelijken, dat het altijd met een vast en overtuigd weten te maken heeft. In Hebreeën staat zo mooi dat 'het geloof een vaste grond is van de dingen die men hoopt en een bewijs der dingen die men niet ziet'. Geloof heeft hier iets heel sterks. Het touw tussen mijzelf en God buiten mij is heel sterk, alleen: ik kan Hem *niet zien*. Daar zit mijns inziens de knoop in het touw: het 'object' van mijn weten is zeer reëel en ook te ervaren, maar ik kan Hem niet zien en daarom is het ook een kwetsbaar soort weten: vertrouwen is dat altijd!

Met andere woorden: geloof heeft wel degelijk iets van weten en is veel meer dan vaag iets menen.

Weten

Tegenover geloven als 'vaag iets menen' plaatsten velen dan het 'zeker weten' van de wetenschap. Wetenschap: dat is de man in de witte jas in zijn laboratorium die het zeker weet allemaal. Onze hele cultuur vertrouwt daar blindelings op en heeft er diep ontzag voor. Maar weten we eigenlijk wel zo zeker in de wetenschap?

Grote wetenschappers zeggen vaak zelf dat ze zeer weinig weten en dat veel maar gissen is. Vaak ontdekken ze op bijzondere, intuïtieve wijze – vaal in een droom – hoe iets zou kunnen zitten. Als het goed is besef je als wetenschapper dat de werkelijkheid altijd groter is dan jou: *De dingen hebben hun geheim* (naar de titel van een prachtig boekje van Arie van den Beukel over geloof en natuurkunde).

Veel wetenschappelijk weten is in strikte zin ook geen 'zien': atomen kun je niet zien, je neemt ze aan; de 'geest' van een ander kan de psycholoog niet zien; het verleden is per definitie niet meer waar te nemen!

Algemeen erkend is dat alle wetenschap uiteindelijk een manier van kijken is. In elke tijd kijken we weer anders naar de dingen en zien we daarom ook andere dingen en zien we de dingen anders. Soms botsen die opvattingen: in de natuurkunde ziet men licht zowel als een eenparige deeltjesbeweging als in termen van een golfbeweging.

Heel lang is er binnen de wetenschap vanuit God gedacht, en zeker niet door de minste wetenschappers: Newton, Pascal, Einstein en vele anderen betrokken geloof en weten op elkaar.

Dit alles brengt ons bij de meest basale of fundamentele vraag: wat is wetenschap eigenlijk? Probeer maar eens een antwoord te geven. Ik stel de vraag aan mijn studenten en zij mogen

dan bepalen wat het is: ze komen er niet uit! Er is nooit één algemeen gedeelde mening. Dat betekent dat wetenschap eigenlijk een afspraak is over wat wetenschap is. Als dat zo is, dan rust die afspraak eigenlijk in zichzelf: 'ze is waar omdat ik ervan overtuigd ben': eigenlijk zeg je dan: 'om daarom om'! Het betekent dat dan ook een voorstel kan worden gedaan tot een andere afspraak. Je zou dan de afspraak dat je God en geloof helemaal buiten de wetenschap laat – methodisch atheïsme – kunnen vervangen door de afspraak dat je wel denkt vanuit God en geloof – methodisch theïsme. Bijvoorbeeld: waarom mag je in de biologie niet denken vanuit 'schepping' en wel vanuit 'toeval'?; waarom mag je binnen de psychiatrie niet denken over de mens als iemand met een 'ziel' en wel als 'een chemische fabriek'?; waarom mag je geschiedenis niet zien als ruimte van Gods handelen en wel als ruimte van menselijk handelen?

Kortom: waar 'gelooven' veel meer is dan 'menen' en ook iets van 'weten' heeft, is 'weten' veel minder dan 'zeker weten' en heeft het juist ook iets van 'gelooven': de Engelsen spreken ook wel van 'scientific belief' ofwel 'wetenschappelijk geloof'. Volgens mij is de hele wereld en ons kennen van die wereld hiermee veel spannender geworden! Het geloof mag zijn eigen plaats hebben binnen de wetenschap!

Conclusie

Voor onszelf betekent dit alles dat in God de dingen zeker zijn, maar dat ons kennen beperkt is: 'wij nu kennen ten dele' (I Kor. 13). Dat moet ons naar het atheïsme wat zelfbewuster maken: verdedig jezelf maar! Het moet ons naar de Kerk of naar andere kerken dan de jouwe of mijne misschien tegelijk bescheidener maken: mijn kennen is 'ten dele'!

Dit ten dele kennen is voor deze werkelijkheid genoeg: het touw is sterk genoeg! Hierna zal er een kennen zijn in volkomenheid, zoals God ons – dat is troostrijk – nu al volkomen kent: 'we zullen kennen gelijk we gekend zijn. Dan is er geen touw meer nodig maar zullen we *face tot face* zien: 'van aangezicht tot aangezicht'.

(Als je meer wilt weten of mijn proefschrift *Geschiedenis bij de Bron* wilt lezen/ gratis downloaden: zie EwaldMackay.nl)